

MAAILMAN Historia

 SAGA
EGMONT

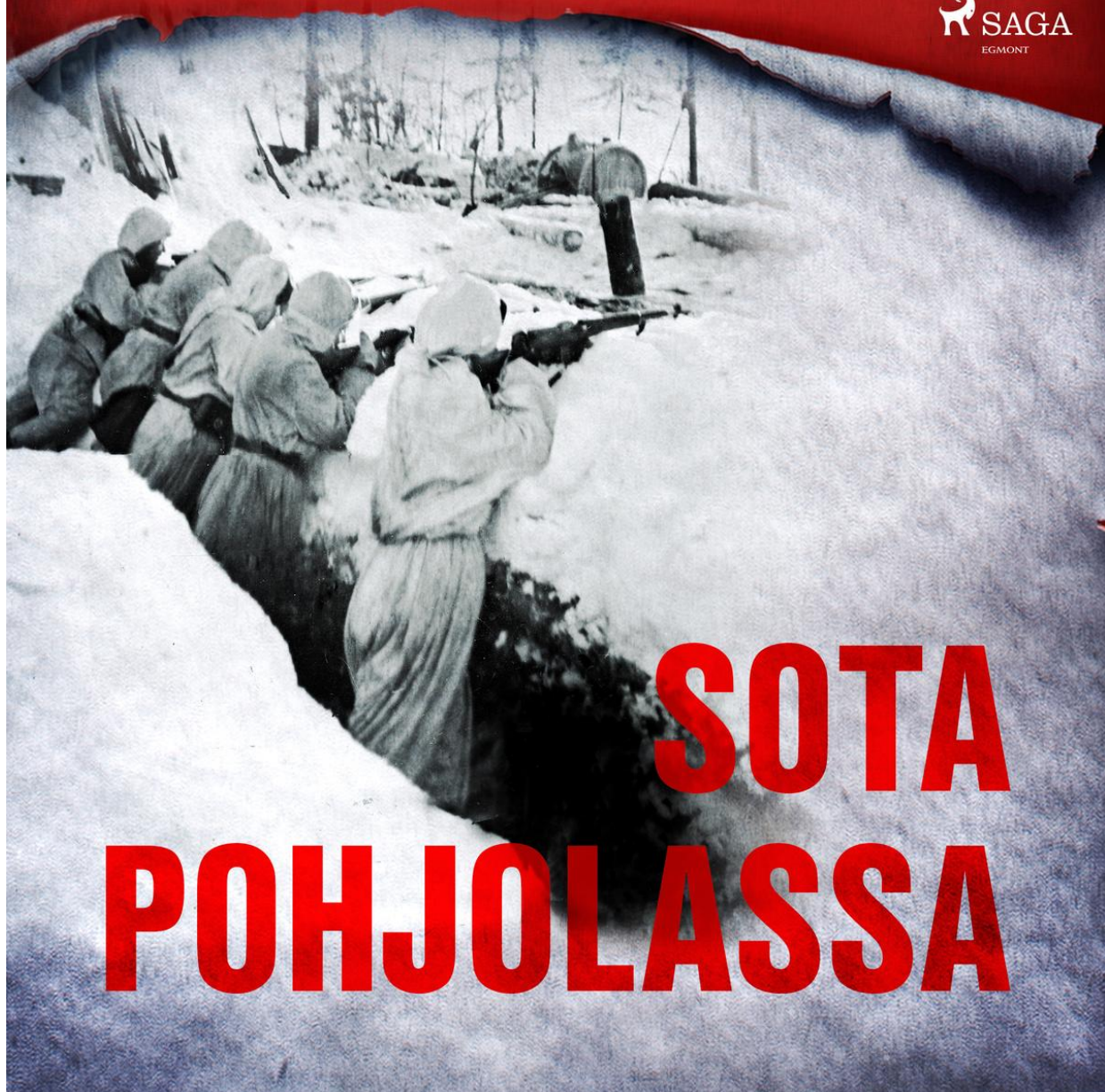

**SOTA
POHJOLASSA**

MAAILMAN

Historia

 SAGA
EGMONT

**SOTA
POHJOLASSA**

Maailman Historia

Sota Pohjolassa

SAGA Egmont

Sota Pohjolassa

Cover images: Ritzau Scanpix

Copyright © 2020 MaaIlman Historia and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726383744

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont,
www.egmont.com

Pohjola taisteli vapaudestaan

Kun Hitler sytytti Euroopan tuleen vuonna 1939, Pohjoismaat halusivat pysyä erossa sodasta, mutta kolmen kuukauden kuluttua puna-armeija hyökkäsi Suomeen ajaen maan eloonjäämistäisteluun. Saksan raskaat divisioonat vyöryivät keväällä 1940 Tanskan ja Norjan halki, eikä Ruotsikaan jäänyt täysin sivuun. Hitlerin vaatimus Saksan joukkojen vapaasta kauttakulusta tuotti Ruotsin diplomatialle päänvaivaa.

Vastarinta kuitenkin kasvoi kaikkialla. Norjan vapaustaistelijat salakuljettivat agentteja Britanniasta, Tanskan sabotöörit tekivät miehityksen isoimman iskun, ja Suomen sotilaat kävivät vastahyökkäykseen.

MAAILMA SODASSA -sarjan 13. osassa tarkastellaan Suomen, Norjan, Tanskan ja Ruotsin dramaattisia sotavuosia.

Kiinnostavia lukuhetkiä!

1. Natsiliike pohjoismaissa

Norjassa maan natsimieliset yrittivät vallankaappausta. Suomessa äärioikeisto pakotti hallituksen kieltämään kommunistilehdet. Tanskassa ja Ruotsissa natsihenkiset puolueet pyrkivät parlamenttiin. Pohjolan natsimielisillä tahoilla oli kunnianhimoa, mutta kyvyt eivät riittäneet.

Cay Lembcke jyrisi puhujakorokkeella: ”Tanskan kansallissosialistinen työväenpuolue haluaa kaikin keinoin taistella pitääkseen naiset loitolla valtiopäiviltä ja kunnallispolitiikasta, missä heistä ei koskaan ole ollut mitään hyötyä vaan paljon haittaa.”

Nuoren natsimielisen tanskalaispuolueen vasta valittu johtaja katseli tuimasti kokousväkeä Sønderborgissa, mutta salissa vain puisteltiin päitä. Lembcke ei kuitenkaan lannistunut vähällä. Hän jatkoi käymällä läpi liikkeen 25-kohtaisen puolueohjelman, joka suurelta osin oli samanlainen kuin Saksan kansallissosialistisella puolueella.

Kokous 16. tammikuuta 1931 oli ensimmäinen Tanskan natsimielisen puolueen DNSAP:n kiertueella Etelä-Jyllannissa, kaksi kuukautta puolueen perustamisen jälkeen. Cay Lembckeä oli neuvottu värväämään jäseniä Etelä-Jyllannista, jonne Wall Streetin romahdus iski pahimmin. Strategien mukaan maatalouskriisin takia alueen asukkaat kuuntelivat erityisen herkästi DNSAP:n kaltaisia protestipuolueita. Myös kansallisen linjan

kannatuksen uskottiin olevan suurta Etelä-Jyllannissa, joka oli liitetty Tanskaan vain 11 vuotta aiemmin.

Lembcke ja hänen aatetoverinsa olivat kuitenkin arvioineet tilanteen väärin. Kun puoluejohtaja alkoi puhua Kööpenhaminan lehdistöstä ”täysin juutalaisena lehdistönä”, se oli liikaa eteläjyllantilaisille. Jotkut nousivat ja alkoivat huutaa Cay Lembckelle. Kun joukko kommunisteja vielä sekaantui asiaan, puhkesi mellakka ja kokous jouduttiin lopettamaan.

POHJOLAN ASUKAS VASTASI IHANNETTA

DNSAP:n kokemus Etelä-Jyllannissa oli tyypillinen Hitlerin pohjoisille opetuslapsille. Kaikkialla Pohjoismaissa versoi natsimielisiä puolueita ja liikkeitä vuoden 1930 tienoilla, mutta niiden kannatus oli vähäistä. Vaikka Saksan natsit Adolf Hitlerin johdolla saavuttivat valtavan menestyksen ja saivat 800 prosenttia lisää ääniä vuoden 1930 vaaleissa, vaikutus jäi laimeaksi Pohjoismaissa. Toisin kuin Saksalla niillä oli takanaan pitkä demokraattinen perinne. Mailla ei ollut suuria sotatraumoja, joita ääripuolueet olisivat voineet hyödyntää, eikä maailmanlaajuinen talouskriisi runnellut Pohjoismaita yhtä vakavasti kuin muuta Eurooppaa.

Skandinavian ja Suomen natsiliikkeillä oli kylläkin valttikortti käsissään: natsiaatteen mukaan pohjoinen rotu oli ihmiskunnan ihanne. Hitler totesi toistuvasti, että Pohjolan ihminen oli rotupuhdas arjalainen, jolla oli luonnostaan paikka tulevassa Saksan suurvallassa. Pohjolan asukkaat eivät vain itse pitäneet itseään germaanien etujoukkona.

TALONPOJAT PIEKSIVÄT NUORET KOMMUNISTIT

Natsimieliset toki saavuttivat myös onnistumisia, mutta ne perustuivat Hitlerin aatteiden sijaan enemmän paikallisiin oloihin, etenkin kommunistien vieroksumiseen. Punaisen vaaran pelko oli erityisen suuri Suomessa, joka vain joitakin vuosia aiemmin oli irtautunut kommunistisesta Neuvostoliitosta. Pelko leimahti kylmänä ja lumisena päivänä marraskuun lopulla 1929, kun ryhmä nuoria kommunisteja piti propagandakokousta Etelä-Pohjanmaalla Lapualla. Lapualaisilla oli juuret syvällä vanhoillisessa kirkossa, ja tilaisuus kuohutti sikäläisiä talonpoikia. Ennen kaikkea suurtilallinen Vihtori Kosola piti kokousta törkeänä kansankiihotuksena.

Ensimmäisen maailmansodan aikana Kosola oli värvännyt suomalaisia jääkäreitä Saksan armeijaan. Hän oli virunut neuvostoliittolaisessa vankilassa ja taistellut kommunisteja vastaan Suomen kansalaissodassa. Kosolan johdolla pari sataa lapualaista talonpoikaa hyökkäsi kommunistien kokoukseen paikalliseen krouviin. Hyökkäys paisui joukkotappeluksi, jossa kommunisteilla ei ollut mitään mahdollisuutta pärjätä, joten punaiset joutuivat raivoavat kansallismieliset talonpojat kannoillaan pakenemaan kinosten halki Lapualta.

Tapaus johti niin kutsutun Lapuan liikkeen syntyyn, ja Kosolasta tuli liikkeen johtaja. Liike vastusti kommunismia, se oli oikeistoradikaali ja se otti vaikutteita Italian fasisteilta.

Sen jälkeen, kun kommunistit oli ajettu pois Lapualta, seurasi monia vastaavia tapauksia. Esimerkiksi kommunistinen kirjapaino hajotettiin vuonna 1930, ja samana vuonna yli 3 000 miestä saapui Ouluun tuhoamaan kommunistilehti Pohjan Voiman toimituksen. Lapuan liike kasvoi ja sai kannattajia liike-elämän ja armeijan piiristä. Järjestön valta huipentui, kun talonpoikaismarssi keräsi lähes 12 000 osallistujaa Helsingin Senaatintorille 7.

heinäkuuta 1930. Marssilla vaadittiin kommunistien oikeuksien rajoittamista. Maan hallitus taipui vaatimuksiin ja kielsi kommunistiset lehdet. Lapuan liike myös kyyditsi ei-toivottuja henkilöitä väkisin Neuvostoliiton rajalle niin kutsutuissa muilutuksissa. Lokakuussa 1930 Lapuan liikkeen aktivistit sieppasivat Suomen entisen presidentin, suosituksen K. J. Ståhlbergin, ja hänen vaimonsa ja kuljettivat heidät Joensuuhun. Tapauksen oli määrä aloittaa vallankaappaus, mutta sen sijaan muilutus nosti yleisen mielipiteen Lapuan liikettä vastaan. Liike yritti vielä vallankumousta helmikuussa 1932, mutta se ei saanut tukea, minkä jälkeen Lapuan liike kiellettiin lailla.

Lapuan liikkeen tilalle sen entiset jäsenet perustivat Isänmaallisen kansanliikkeen, IKL:n, joka myös oli saanut innoituksensa Italian fasismista. Edeltäjästään poiketen uusi puolue halusi toimia lain rajoissa ja asettui myös ehdoille monissa vaaleissa. Kun puolue oli suurimmillaan vuonna 1936, sillä oli 80 000 jäsentä ja se sai vaaleissa lähes 98 000 ääntä.

QUISLINGIÄ PIDETTIIN LAHJAKKUUTENA

Suomessa fasistinen suuntaus sai tiettyä kaikupohjaa, kun taas Norjassa natsit olivat jyrkässä vastamäessä alusta alkaen. Tavoitteet olivat kylläkin suuria, kun upseeri Vidkun Quisling perusti fasismin innoittamana Nasjonal Samling -puolueen toukokuussa 1933 yhdessä tarmokkaan asianajajan, Johan Bernhard Hjortin, kanssa. Puolueen oli määrä nousta valtaan Norjassa Quisling keulakuvanaan ja Hjort älykkäänä taustavoimanaan. Nasjonal Samling perustui vahvaan marxismin vastaisuuteen, epäluuloon marxismia kohtaan ja ajatukseen pohjoisen rodun ylivoimaisuudesta. Puolue perusti myös puolisoitilaallisen haaran nimeltään Hirden, jonka esikuvana olivat Saksan

SA-joukot. Hirden toimi vartiomiehistönä eikä kaihtanut poliittisten vastustajien kimppuun käymistä.

Nasjonal Samling huomattiin nopeasti Saksassa. Saksan natsipuolueen lähettiläs Max Pferdekämper tapasi norjalaisen puoluejohtajan ja raportoi SS-johtaja Heinrich Himmlerille, että Vidkun Quisling oli ilmeinen lahjakkuus, jota saksalaisten tuli pitää silmällä, "...da er für uns die beste Kanone sein wird", eli "koska hänestä tulee paras tykkimme".

Vidkun Quislingin kyky hankkia norjalaiset taakseen oli kuitenkin pettymys hänen saksalaisystävillään. Vuoden 1933 vaaleissa puolue sai vain 2,2 prosenttia äänistä ja jäi kauas paikasta suurkäräjillä. Vuonna 1936 meni vielä huonommin, kun Nasjonal Samlingille päättyi vain 1,8 prosenttia äänistä.

Osasyynä fiaskoon oli Vidkun Quislingin vakuuttavuuden puute. Hän oli älykäs mutta vieraantunut todellisuudesta, eikä hänellä ollut kosketusta poliittisiin tosiasioihin. Puutteistaan ja kansan niukasta tuesta huolimatta Quisling ei antanut periksi. Kun Saksan joukot valtasivat Norjan 9. huhtikuuta 1940, natsijohtaja tarttui tilaisuuteen. Samana iltana joukko Nasjonal Samlingin miehiä tunkeutui Norjan yleisradion studioon Oslossa ja katkaisi lähetyksen. Sitten Quisling asettui mikrofonin ääreen.

"Näissä olosuhteissa Nasjonal Samlingilla on velvollisuus ja oikeus ottaa haltuunsa hallitusvalta puolustaakseen Norjan kansan henkeä ja etua sekä Norjan valtion turvallisuutta ja itsenäisyyttä", Quisling ilmoitti kuulijoille.

Seuraavana päivänä Norjan uusi pääministeri kumosi liikekannallepanomääräyksen, jonka paennut hallitus oli julistanut kootakseen sotilaita taisteluun Saksaa vastaan. Kukaan ei kuitenkaan noudattanut Vidkun Quislingin linjaa. Kansan valtasi sen sijaan suuri ja kiihkeä raivo maanpetturia kohtaan, mikä antoi lisäpontta Norjan